

Metodiskie ieteikumi skolotājiem Latvijas Bankas veidotās interaktīvās spēles "Kas bankā iekšā?" izmantošanā

Autore: Babītes vidusskolas sākumskolas skolotāja Janīna Amola

Spēles mērķis:

izmantojot mūsdienu tehnoloģiju iespējas un piemērus, kas raksturo Latvijas Bankas darbu, radīt skolēnos interesi par banku (kredītiestādi) kā būtisku finanšu pasaules sastāvdaļu, kas cieši saistīta ar naudas norēķiniem ikdienas gaitās, padziļināt izpratni un veidot zināšanas par valsts finanšu sistēmu, kurā ikviens tiek gaidīts kā saprātīgs un atbildīgs patērētājs.

Mērķauditorija: spēle veidota 7–8 gadus veciem bērniem.

Interaktīvās spēles pamatā ir ideja par finanšu pratības iedzīvināšanu mērķauditorijai saistošā un vienlaikus arī izglītojošā veidā, ar finanšu pratību saprotot zināšanu un prasmju kopumu, kas personai ļauj izprast un veiksmīgi organizēt savu finanšu pakalpojumu izvēli un to izmantošanu, nodrošinot ilgtspējīgu privāto finanšu stabilitāti.

Spēles pamatuzdevumi:

- 1) sociālo zinību, informātikas, datorikas mācību stundas, klases stundas vai integrēto mācību kursu ietvaros un arī individuālu nodarbību veidā radīt jaunākā skolas vecuma skolēniem iespēju gūt ieskatu banku darbībā, šim nolūkam izmantojot informāciju par Latvija Bankas uzdevumiem un naudas apriti valstī;
- 2) radīt izpratni par Ekonomikas un monetārās savienības valūtu, paplašināt zināšanas par šīs valūtas lietošanas noteikumiem norēķinos Latvijā;
- 3) radīt izpratni par naudas aprites likumsakarībām un to lomu preču un pakalpojumu patērētāja ikdienā;
- 4) veicināt gudra patērētāja paradumu veidošanos, lietojot mūsdienīgu banku tehnisko aprīkojumu;
- 5) veicināt personiskās atbildības veidošanos, rīkojoties ar naudu;
- 6) radīt iespēju skolotājam vai vecākiem aizraujošā veidā iepazīstināt skolēnus ar finanšu pasaules pamatjēdzieniem un darbības pamatlikumībām, mudināt uzsākt sarunas ar bērniem par dažādiem ar naudu saistītiem jautājumiem.

Spēles organizācija

Spēli iespējams izmantot gan kā mācību līdzekli skolā, gan kā vecāku vadītu izziņas procesa motivatoru mājās.

Spēle var tikt izmantota mācību stundās vielas apguves ietvaros. Pirmajā stundā skolēni aktīvi spēlē saskaņā ar noteikumiem, bet otrajā stundā nepieciešams jēgpilni apkopot viņu iegūto informāciju.

Spēli iespējams izmantot tādas terminētas skolēnu patstāvīgas aktivitātes organizēšanai mājās, kuras rezultātā tiek apkopoti vairāku spēlētāju sasniegumi. Iespējamas arī sacensības klasē, uzskaitot skolēna iegūtos punktus vai spēlē pavadīto laiku.

Kā vienu no mācību metodēm spēli iespējams izmantot Projektu nedēļas vai Finanšu pratības nedēļas ietvaros. Skolotājs jaunāko klašu skolēniem sniedz praktisku palīdzību un tehnisku risinājumu spēles un kopsavilkuma nodarbības organizēšanā.

Ieteikumi ierosmei

A.

Pirms spēles uzsākšanas skolēni tiek sadalīti mazās grupās (2–4 dalībnieki), izmantojot atšķirīgu krāsu kartītes (sk. 1. pielikumu). Katra no krāsām norāda, kuru bankas zāli (telpu) konkrētās grupas skolēni izpētīs īpaši uzmanīgi un pēc tam, sagatavojot grupas prezentāciju, nākamajā nodarbības posmā ar to iepazīstinās pārējos skolēnus. Grupu sadalīšanā iespējams izmantot arī piedāvātos spēles tēlus (sk. 2. pielikumu). Spēles analīzes daļā iespējams integrēt arī drāmas metodes.

Atkarībā no tehniskā nodrošinājuma skolotājs nosaka grupas darbības ietvaru (tēlu izvēli, lomu sadalījumu, laika izlietojumu u.tml.). Skolotājs precizē informāciju par prezentējamiem jautājumiem (sk. 3. pielikumu). Pierakstiem var izmantot arī darba lapu (3. pielikums).

Skolotājs izskaidro noteikumus un darbību secību un norāda, kam īpaši jāpievērš uzmanība ceļojuma gaitā. Jānorāda, kā komandas piedalīsies sacensībā un kā tiks fiksēti katras komandas sasniegumi. Īpaši jāparāda labas, atbildīgas, cieņpilnas savstarpējās komunikācijas priekšrocības, kas ļauj uzvarēt.

Nākamajā stundā pēc aktīvās spēlēšanas katrai grupai noteiktā laikposmā jā sagatavo priekšnesums – prezentācija par konkrētas bankas telpas funkcijām un īpatnībām. Skolēni, izejot caur kādu no bankas telpām, ievērojuši tās iekārtojumu un aprīkojumu, tāpēc, iespējams, labāk par citām klasesbiedru grupām spēj noteikt attiecīgās funkcijas nozīmīgumu kopējā bankas darbībā. Vērtēšanai var izmantot vairākas savstarpējā novērtējuma formas. Piemēram, klasesbiedri klausoties veic pierakstus prezentācijas vērtēšanas lapā (sk. 4. pielikumu) saskaņā ar izvirzītajiem kritērijiem. Tos nosakot, skolotājs izvēlas skolēnu izpratnei piemērotus jēdzienus (piemēram, "prasme ieinteresēt klausītāju" (interesantums), "zinātnisku jēdzienu lietojums" (zinātniskums), "secinājumi" (piemēram, vērtējums, kāpēc šī zāle tik svarīga bankā)). Vērtējums 10 punktu sistēmā tiek atzīmēts katras uzstāšanās beigās. Cits variants – skolēni klausītāji izsakās par dzirdēto, pieminot gan pozitīvo, gan nepilnības priekšnesumā un izklāstā (vērtējuma noteikšanai kā paraugu var izmantot 5. pielikuma tabulu).

Skolēnu darbības un sasniegtā vērtējumu skolotājs var izdarīt, pamatojoties uz mazās grupas prezentāciju vai spēles gaitā iegūtajiem skolēnu individuālajiem kvantitatīvajiem rādītājiem (piemēram, iegūtais eiro daudzums, īsākais spēlē pavadītais laiks).

Rēķinoties ar iespējām, skolotājs izvēlas rezultātu kopsavilkuma vizualizācijas veidu.

Piemēram, lai apkopotu spēles rezultātus, iespējams izveidot sasniegumu tabulu, kurā katra skolēna iegūto punktu skaitu ieraksta izvēlētajā spēles tēla ailītē. Augstāko punktu skaitu ieguvušie skolēni var pastāstīt par spēles laikā gūtajām atziņām. Skolotājs, tās apkopojot, atbilstoši saviem mācību stundu plāniem, var turpināt diskusiju par naudas tēmām.

C.

Ja spēles gaitā rodas nepieciešamība lielāku uzmanību pievērst kādai noteiktai bankas funkcijai, var izmantot tikai viena spēles fragmenta padziļinātu izpēti: a) frontāli kopējā klases darbībā, b) izmantojot informācijas avotus, c) skolēna individuālajā pētnieciskajā darbā, d) projektā, e) improvizācijā par tēmu u.c.

Kopā ar skolēniem padziļināti izpētot kādu noteiktu bankas funkciju, kā arī vecākiem kopā ar bērniem veicot izziņas procesu un māj mācības organizēšanā noderīgi varētu būt interneta resursi un uzziņas materiāli.

TEMATISKAIS CEĻVEDIS
SPĒLĒ IEKĻAUTO FINANŠU JAUTĀJUMU PADZIĻINĀTAI APGUBEI

Tēma	Interesanti fakti par tēmu / orientējošie problēmjaudājumi	Izmantojamās metodiskās stratēģijas / resursi	Skolēnu atziņu kopsavilkums (plānotais)				
Spēlē – bankas telpa							
NAUDAS DROŠĪBAS PĀRBAUDE	<p>Vai ceļojumā cilvēki var paļauties uz naudas zīmju drošību?</p> <p>Vai nauda var palikt veka?</p> <p>Kur paliek saplēstas, bojātas naudas zīmes?</p> <p>Vai naudu drīkstam zīmēt paši?</p> <p>Kādas ir īstas un neīstas naudas pazīmes?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Prāta vētra • Nepabeigts teikums (piemēram, <i>Naudas zīmes nedrīkst zīmēt...</i> <i>Īstas naudas zīmes pazīmes:</i> <i>1) ...,2) ...,3) ...</i> . • T-veida tabula <table border="1" style="margin-left: 20px;"> <tr> <td>Ko zināju?</td> <td>Kas jāuzzina?</td> </tr> <tr> <td> </td> <td> </td> </tr> </table> • Video "8 stāsti par eiro. Euro drošības pazīmes" https://www.youtube.com/watch?v=wjQtwGxXCBI 	Ko zināju?	Kas jāuzzina?			<p>Banku nodrošinātās naudas zīmju pārbaudes ir svarīgs valsts finanšu stabilitātes priekšnoteikums.</p> <p>Latvijas Bankā tiek pārbaudītas visas eiro naudas zīmes, tomēr būtiskākos eiro pretviltošanas elementus jāmekā pārbaudīt ikvienam.</p> <p>Bojātas naudas zīmes var apmainīt Latvijas Bankā, bet</p>
Ko zināju?	Kas jāuzzina?						

		<ul style="list-style-type: none"> • Video "Ko dara naudas drošības eksperts" (© <i>Bēnu Universitāte</i>) https://www.naudasskola.lv/lv/maza-naudas-abece#n2995-ko-dara-naudas-drosibas-eksperts • Video bērniem par eiro banknotēm un monētām (© <i>ECB</i>) https://www.youtube.com/watch?v=6Bz9xTnWEHo (0:49-1:45 min) 	viltotas naudas zīmes bankas nemaina. Par naudas zīmju viltošanu paredzēti bargi sodi.
KARŠU MAKSĀJUMI	<p>Bankas karšu dizains</p> <p>Latvijas Bankas naudas daudzuma apgrozībā regulēšanas funkcija un komercbanku sadarbības pamatprincipi.</p> <p>Karšu daudzveidība, norēķinu karšu vēsture.</p> <p>Bankomātu funkcijas un lietošanas noteikumi.</p> <p>Dažādu banku piedāvāto norēķinu karšu lietošana bankomātos.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Strukturēts pētniecisks darbs "Cik Latvijas komercbanku sniedz pakalpojumus skolēnu ģimenēm?" • Interaktīva Latvijas Bankas prezentācija par zibmaksājumiem https://youtu.be/oF96NFnw6QQ • Video par bezkontakta kartēm (© <i>FinanceLatvia</i>) https://www.youtube.com/watch?v=GQcgzsSIOWM • Video par bankomātu drošu izmantošanu (© <i>AS "Citadele banka"</i>) https://www.youtube.com/watch?v=PCIVwba-8sl 	<p>Bankomāts un norēķinu karte arvien biežāk kļūst par ikdienas nepieciešamību, tāpēc ir svarīgi tos izmantot pareizi.</p> <p>Bankām ir svarīga loma, lai nodrošinātu ātrus naudas pārskaitījumus.</p>
NAUDAS SKAITĪŠANA VALSTĪ	<p>Kas notiek ģimenēs, ja valstī naudas kļūst mazāk?</p> <p>Vai ir labi, ja valstī ir pārāk daudz naudas?</p> <p>Kur tiek skaitīta visa apgrozībā esošā nauda? (<i>Nauda Latvijā. Nauda eiro zonā</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Improvizācija par tēmu "Meža dzīvnieku labklājība" • Animēts video "Cenu stabilitāte" (© <i>ECB</i>) https://www.naudasskola.lv/lv/filmas#n606-cenu-stabilitate 	<p>Naudas daudzums ģimenes budžetā ir saistīts ar daudziem ārējiem faktoriem gan valstī, gan Eiropā un pasaulē.</p> <p>Centrālā banka nedrīkst vienkārši palielināt naudas zīmju emisiju (banknošu un monētu izlaidi) –</p>

			tas radīs cenu pieaugumu.
ZELTA REZERVES	<p>Cik mūsdienās sver Latvijas zelta rezerves?</p> <p>Zelta nozīme mūsdienu globālajā norēķinu sistēmā.</p> <p>Zelta loma vēsturē.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Izveidot drošu zelta glabāšanas vietu sarakstu pasaules kartē • Izveidot prezentāciju par zelta lomu preču naudas aizstāšanā pagātnē • Skolēnu veidots video par naudas vēsturi https://www.naudasskola.lv/lv/filmas#n607-naudas-evolucionija (00:00–04:05 min) • Latvijas Bankas video "Latvijas zelts" https://www.naudasskola.lv/lv/filmas#n2383-latvijas-zelta-vesture-1 • Latvijas Bankas stāsts gaismas mākslas objektu festivālā "Staro Rīga 2019" https://www.naudasskola.lv/lv/filmas#n2383-latvijas-zelta-vesture-1 	<p>Naudas ražošana un tās daudzums valstī ir saistīti ar valsts centrālās bankas uzkrātajām zelta rezervēm.</p> <p>Latvijas zelta rezerves sākumā tautas ziedojumi, un Latvijas Banka zelta rezerves atbildīgi pārvalda.</p>
NAUDAS APRITES NODROŠINĀŠANA	<p>Kas ir inkasācija?</p> <p>Kāpēc Latvijas Banka sadarbojas ar komercbankām?</p> <p>Vai visas bankas drīkst iespiest banknotes un kalt monētas?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Uzņēmēt spēli "Cirks", izmantojot iespējamās naudas plūsmas maršrutus no valsts centrālās bankas pie komersanta un pie ģimenes • Video "Skaidrās naudas apstrāde Latvijas Bankā" https://www.youtube.com/watch?v=vKDVkhDZSFw • Video bērniem par eiro banknotēm un monētām (@ ECB) https://www.youtube.com/watch?v=6Bz9xTnWEHo (0:00 – 0:48 min) • Video "Eiro banknošu dzīves cikls" (@ ECB) https://www.youtube.com/watch?v=bsr8iA3ntQ0 	<p>Par skaidrās naudas ražošanu atbild tikai centrālās bankas.</p> <p>Komercbankas aktīvi sadarbojas ar valsts centrālo banku.</p> <p>Naudas apgrozībā visi posmi ir savstarpēji saistīti.</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Video: Kā top Latvijas eiro monētas? https://www.naudasskola.lv/lv/filmas#n1566-ka-top-latvijas-eiro-monetas • Video "Kā top eiro banknotes?" https://www.naudasskola.lv/lv/filmas#n1565-ka-top-eiro-banknotes 	
DROŠĀ NAUDAS GLABĀŠANA	<p>Kāpēc nekad nav parādījušās ziņas par Latvijas Bankas aplaupīšanu?</p> <p>Kur naudu glabājam mēs?</p> <p><i>(noguldījumi, skaidrās naudas uzkrājums, vērtslietas vai vērtspapīri u.c.)</i></p> <p>Kā Latvijas Banka rūpējas par naudas drošību?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skolēnu spēles laika uzskaitē, uzvarētāju apbalvošana • Skolēnu spēlē iegūto punktu (naudas) apkopošana, apbalvošana • Video "Mūsu valsts, mūsu banka" https://www.lb100.lv/ • Video "Naudas ziņas: Naudas glabāšanas drošie noteikumi" <i>(© mammamunteti.lv)</i> https://www.youtube.com/watch?v=Tp-4_2yYJmE 	<p>Katra valsts un banka rezerves rūpīgi glabā un pārvalda.</p> <p>Katram jā rūpējas arī par savas naudas drošu glabāšanu.</p>

Spēles un tās analīzes rezultātā skolēns spēj:

- ar vienkāršiem argumentiem pamatot naudas nepieciešamību savā un sabiedrības dzīvē;
- īsi pastāstīt par naudas funkcijām un tās lietošanas noteikumiem;
- pārbaudīt eiro naudas zīmju īstumu pēc to būtiskākajiem pretviltošanas elementiem;
- nosaukt svarīgākās banku funkcijas un to lomu valsts dzīvē;
- atšķirt komercbanku no Latvijas Bankas pēc to galvenajiem uzdevumiem.